

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะหนี้เกินตัว พฤติกรรมการชำระหนี้ และการก่อหนี้เพิ่มเติมของ
ประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่

Factors Influencing Over-Indebtedness, Debt Repayment Behavior, and
Additional Borrowing among Residents of Chiang Mai Province

จีรญาดา ชุมดวง¹ สุพรรณิกา ลือชาศรี² และ ปิยลักษณ์ พุทธวงศ์³

Jeerayada Chumdoung, Supanika Leurcharusmee and Piyaluk Buddhawongsa

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (ภาคพิเศษ) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

¹ Graduate Student, Master of Economics Program (Special Program), Faculty of Economics, Chiang Mai University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์และ ³ รองศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² Assistant Professor and Associate Professor, Faculty of Economics, Chiang Mai University

*Corresponding author. E-mail: Jeerayada_c@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะหนี้เกินตัวของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยจำแนกภาวะหนี้ ออกเป็นสามมิติ ได้แก่ การรับรู้ถึงภาระหนี้สูงเกินความสามารถในการชำระ การค้างชำระหนี้ และการกู้เพิ่มหรือรีไฟแนนซ์ เพื่อชำระหนี้เดิม ใช้ข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 415 ราย ที่เก็บระหว่างเดือนเมษายนถึงมิถุนายน พ.ศ. 2568 เนื่องจากตัวแปรตามวัดด้วยมาตรวัดโลเคิร์ต 5 ระดับซึ่งเป็นข้อมูลเชิงอันดับ การวิเคราะห์จึงใช้แบบจำลอง Ordered Logistic Regression ตัวแปรอธิบายหลักคือพฤติกรรมการซื้อสินค้าตามอารมณ์ และความสามารถในการออมตามเป้าหมาย ควบคู่กับตัวแปรด้านประชากรและเศรษฐกิจสังคม ผลการศึกษาพบว่าความสามารถในการออมตามเป้าหมายมีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับภาวะหนี้ทั้งสามมิติ ขณะที่พฤติกรรมการซื้อตามอารมณ์มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ เฉพาะกับการค้างชำระหนี้ นอกจากนี้เพศชายมีแนวโน้มเผชิญภาวะหนี้เกินตัวและการรีไฟแนนซ์สูงกว่าเพศหญิง และระดับ การศึกษาสัมพันธ์เชิงลบกับการค้างชำระหนี้และการรีไฟแนนซ์ เนื่องจากข้อมูลเป็นภาคตัดขวาง ผลที่ได้จึงควรตีความในเชิง ความสัมพันธ์มากกว่าความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

คำสำคัญ: ภาวะหนี้เกินตัว การชำระหนี้ การรีไฟแนนซ์หนี้ พฤติกรรมการเงิน เศรษฐศาสตร์พฤติกรรม

ABSTRACT

This study examines the factors associated with household over-indebtedness among residents of Chiang Mai Province, analyzed through three dimensions: perceived excessive debt burden, delayed payment, and additional borrowing or refinancing. Using questionnaire data from 415 indebted individuals collected between April and June 2025, and given that the three ordinal dependent variables are measured on five-point Likert scales, the analysis employs Ordered Logistic Regression. The key explanatory variables are impulse buying behavior and saving goal achievement, alongside demographic and socioeconomic controls. The results show that saving goal achievement is significantly and negatively associated with all three debt dimensions, whereas impulse buying is significantly associated only with delayed payment. Male respondents are more likely to face over-indebtedness and refinancing, and education is negatively associated with delayed payment and refinancing. Because the data are cross-sectional, the findings should be interpreted as associations rather than causal effects.

Keywords: Over-indebtedness, Debt Repayment Behavior, Debt Refinancing, Financial Behavior, Behavioral Economics

บทนำ

ปัญหาหนี้ครัวเรือนเป็นความท้าทายเชิงโครงสร้างที่สำคัญของเศรษฐกิจไทยรายงานของธนาคารแห่งประเทศไทยระบุว่าในไตรมาสที่ 2 ปี 2568 สัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อ GDP อยู่ที่ร้อยละ 86.8 ลดลงจากจุดสูงสุดร้อยละ 95.5 ในไตรมาสที่ 1 ปี 2564 แต่ยังคงถือเป็นระดับที่สูงและเป็นความเปราะบางต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เนื่องจากภาระหนี้ที่สูงอาจจำกัดความสามารถของครัวเรือนในการบริโภค การออม และการรับมือกับความเสี่ยงในอนาคต ในระดับพื้นที่ ข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติปี 2566 ระบุว่าครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่มีรายได้เฉลี่ย 29,252 บาทต่อเดือน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 22,658 บาทต่อเดือน และมีมูลค่าหนี้สินเฉลี่ย 144,064 บาทต่อครัวเรือน หรือประมาณ 4.9 เท่าของรายได้เฉลี่ยต่อเดือน สะท้อนว่าครัวเรือนจำนวนหนึ่งอาจมีภาระทางการเงินค่อนข้างสูง โดยเฉพาะเมื่อรายได้ไม่แน่นอนหรือมีรายจ่ายจำเป็นเพิ่มขึ้น

ในเชิงเศรษฐศาสตร์กระแสหลักการก่อหนี้ของครัวเรือนสามารถอธิบายได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่มีเหตุผลภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ตามทฤษฎีวงจรชีวิตของ Modigliani และ Brumberg (1954) และสมมติฐานรายได้ถาวรของ Friedman (1957) ที่อธิบายว่าครัวเรือนใช้สินเชื่อเพื่อปรับระดับการบริโภคให้สม่ำเสมอตลอดช่วงชีวิต อย่างไรก็ตาม กรอบดังกล่าวยังอธิบายได้ไม่ครบถ้วนว่าเหตุใดบุคคลที่มีรายได้ใกล้เคียงกันจึงมีระดับหนี้หรือปัญหาการชำระหนี้แตกต่างกัน เศรษฐศาสตร์พฤติกรรมจึงช่วยอธิบายเพิ่มเติมผ่านแนวคิดความลำเอียงในปัจจุบัน (Present Bias) ของ Laibson (1997) และ O'Donoghue และ Rabin (1999) และปัญหาการควบคุมตนเองตามแบบจำลอง Planner-Doer ของ Thaler และ Shefrin (1981) ซึ่งอธิบายว่าบุคคลอาจให้น้ำหนักกับความพึงพอใจในปัจจุบันมากกว่าผลกระทบทางการเงินในอนาคต จึงมีแนวโน้มซื้อสินค้าตามอารมณ์หรือไม่สามารถรักษาวินัยในการออมได้

งานวิจัยเชิงประจักษ์สนับสนุนความเชื่อมโยงดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง Gathergood (2012) พบว่าการควบคุมตนเองที่ต่ำและความรู้ทางการเงินที่จำกัดสัมพันธ์กับภาวะหนี้เกินตัวแม้ควบคุมปัจจัยประชากรแล้ว Ahtziger และคณะ (2015) พบว่าพฤติกรรมซื้อตามแรงกระตุ้นสัมพันธ์เชิงบวกกับปัญหาหนี้สิน ขณะที่ Norvilitis และคณะ (2006) และ Tangney และคณะ (2004) ชี้ว่าการขาดการควบคุมตนเองสัมพันธ์กับระดับหนี้ที่สูงขึ้นและผลลัพธ์ทางการเงินที่ด้อยลง แม้หลักฐานใน

ต่างประเทศจะหนาแน่น แต่การศึกษาในบริบทไทยโดยเฉพาะระดับจังหวัดยังจำกัด และงานส่วนใหญ่มักวัดภาวะหนี้เพียงมิติเดียว

การศึกษานี้จึงมีส่วนเพิ่มเติมต่อวรรณกรรม สามประการ โดยประการแรกคือแปลงแนวคิดเชิงพฤติกรรมอย่าง Present Bias และ Self-control ให้เป็นตัวแปรเชิงประจักษ์ คือพฤติกรรมการซื้อตามอารมณ์และความสามารถในการออมตามเป้าหมาย ในประการที่สองวัดภาวะหนี้พร้อมกันใน 3 มิติ เพื่อตรวจสอบว่าปัจจัยเชิงพฤติกรรมสัมพันธ์กับแต่ละมิติแตกต่างกันหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Bettiและคณะ(2007) และ D'Alessio และ Lezzi(2013) ที่ว่าภาวะหนี้เกินตัวเป็นปรากฏการณ์หลายมิติ และในประการที่สามใช้แบบจำลอง Ordered Logistic Regression ให้สอดคล้องกับลักษณะเชิงอันดับของตัวแปรตาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของพฤติกรรมการซื้อสินค้าตามอารมณ์และการมีเป้าหมายในการออมเงินต่อระดับภาวะหนี้เกินตัวของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของพฤติกรรมการซื้อสินค้าตามอารมณ์และการมีเป้าหมายในการออมเงินต่อระดับการค้างชำระหนี้ของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของพฤติกรรมการซื้อสินค้าตามอารมณ์และการมีเป้าหมายในการออมเงินต่อระดับการกู้เงินเพิ่มหรือการรีไฟแนนซ์หนี้ของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิที่เก็บรวบรวมจากแบบสอบถามออนไลน์ ประชากรเป้าหมายคือประชาชนอายุ 20 ปีขึ้นไปที่มีการใช้ผลิตภัณฑ์สินเชื่อในจังหวัดเชียงใหม่ เก็บรวบรวมระหว่างเดือนเมษายนถึงมิถุนายน พ.ศ. 2568 โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เนื่องจากความยากลำบากในการเข้าถึงประชากรผู้มีภาระหนี้สิน จำนวน 415 ตัวอย่าง เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะหนี้เกินตัว พฤติกรรมการชำระหนี้ และการก่อหนี้เพิ่มเติมของบุคคล ตัวแปรอิสระประกอบด้วยตัวแปรด้านลักษณะประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และอาชีพ รวมถึงตัวแปรด้านพฤติกรรมทางการเงิน ได้แก่ พฤติกรรมการซื้อสินค้าตามอารมณ์ และการมีเป้าหมายในการออมเงินโดยตัวแปร EDU และ JOB ถูกแปลงเป็นตัวแปร Dummy ก่อนนำเข้าแบบจำลอง

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็นตัวแปรตามและตัวแปรอิสระ โดยตัวแปรตามประกอบด้วยตัวแปรเชิงอันดับสามตัว ได้แก่ ภาวะหนี้เกินตัว การค้างชำระหนี้ และการรีไฟแนนซ์หนี้ ส่วนตัวแปรอิสระประกอบด้วยลักษณะประชากร ปัจจัยเศรษฐกิจสังคม และพฤติกรรมทางการเงิน รายละเอียดของตัวแปรแต่ละตัว เช่น คำอธิบาย วิธีการวัดและประเภทข้อมูล แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คำอธิบายตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปร	คำอธิบาย	การวัด	ประเภท
ตัวแปรตาม (Dependent Variables)			
OVERDEBT	ระดับการรับรู้ภาวะหนี้สูงเกินความสามารถในการชำระ	1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง	อันดับ
DELAYPAY	ความถี่ของการชำระหนี้ล่าช้าในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา	1 = ไม่เคย ถึง 5 = ประจำ	อันดับ
REFINANCE	ความถี่ของการกู้เพิ่มหรือรีไฟแนนซ์เพื่อชำระหนี้เดิม	1 = ไม่เคย ถึง 5 = ประจำ	อันดับ
ตัวแปรอิสระ: ลักษณะประชากรและเศรษฐกิจสังคม			
SEX	เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม	1 = ชาย, 0 = หญิง	Dummy
AGE	อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม	1 = 20-30, 2 = 31-40, 3 = 41-50, 4 = มากกว่า 50 ปี	อันดับ
EDU_bachelor	ระดับปริญญาตรี (ฐาน = ต่ำกว่าปริญญาตรี)	1 = ปริญญาตรี, 0 = อื่น ๆ	Dummy
EDU_postgrad	ระดับสูงกว่าปริญญาตรี (ฐาน = ต่ำกว่าปริญญาตรี)	1 = สูงกว่าปริญญาตรี, 0 = อื่น ๆ	Dummy
INCOME	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	1 = ไม่เกิน 15,000, 2 = 15,001-30,000, 3 = 30,001-50,000, 4 = มากกว่า 50,000 บาท	อันดับ
JOB_gov	อาชีพภาครัฐ (ฐาน = ไม่มีเงินเดือนประจำ)	1=ข้าราชการ/พนักงานรัฐ, 0 = อื่น ๆ	Dummy
JOB_private	อาชีพภาคเอกชน (ฐาน = ไม่มีเงินเดือนประจำ)	1 = พนักงานเอกชน, 0 = อื่น ๆ	Dummy
JOB_state	อาชีพรัฐวิสาหกิจ (ฐาน = ไม่มีเงินเดือนประจำ)	1 = พนักงานรัฐวิสาหกิจ, 0 = อื่น ๆ	Dummy

ตัวแปร	คำอธิบาย	การวัด	ประเภท
ตัวแปรอิสระ: พฤติกรรมทางการเงิน			
IMRBUY_r	พฤติกรรมการซื้อตามอารมณ์ ปรับมาตรฐานย้อนกลับ (ค่าสูง = วินัยสูง)	1=ซื้อของตามอารมณ์ ถึง 5=ไม่เคยซื้อของตาม อารมณ์	อันดับ
SAVEGOAL	ความสามารถในการออมเงินได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้	1 = ทำไม่ได้เลย ถึง 5 = ทำได้เสมอ	อันดับ

ลักษณะทางประชากรและเศรษฐกิจสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการศึกษานี้ใช้มาตรวัดเชิงอัตวิสัยจากแบบสอบถาม ตัวแปรพฤติกรรมการซื้อตามอารมณ์ (IMRBUY) อ้างอิงจากมาตรวัดของ Ahtziger et al. (2015) ซึ่งเป็นมาตรวัดที่ได้รับการพิสูจน์ในวรรณกรรมต่างประเทศ ส่วนตัวแปรความสามารถในการออมตามเป้าหมาย (SAVEGOAL) พัฒนาจากแนวคิด Self-control Theory ของ Thaler และ Shefrin (1981) โดยปรับให้สอดคล้องกับบริบทของไทย การรายงานความเชื่อถือได้ของมาตรวัดในรูปค่า Cronbach's alpha จะเพิ่มเติมในการศึกษาปรากฏเพื่อยืนยันความสอดคล้องภายในของแต่ละตัวแปรพฤติกรรม ความเที่ยงตรงของแบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ แบบสอบถามตอบแบบออนไลน์ (Google Forms) โดยผู้ตอบต้องยืนยันว่ามีอายุ 20 ปีขึ้นไป และมีหนังสือก่อนเข้าแบบสอบถาม

ลักษณะทางประชากรและเศรษฐกิจสังคมของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 415 ตัวอย่าง นำเสนอในตารางที่ 2 ต่อไปนี้ ซึ่งแสดงการกระจายตัวของผู้ตอบแบบสอบถามตามเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และช่วงรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ทั้งในรูปแบบของ ความถี่และแบร้อยละ

ตารางที่ 2 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง (n = 415)

คุณลักษณะ	ความถี่ (n)	ร้อยละ
เพศ: หญิง	244	58.8%
เพศ: ชาย	171	41.2%
การศึกษา: ต่ำกว่าปริญญาตรี	111	26.7%
การศึกษา: ปริญญาตรี	208	50.1%
การศึกษา: สูงกว่าปริญญาตรี	96	23.1%
อาชีพ: ราชการ/รัฐ	172	41.4%
อาชีพ: เอกชน	96	23.1%
อาชีพ: รัฐวิสาหกิจ	83	20.0%
อาชีพ: อื่น ๆ	64	15.4%
รายได้: ไม่เกิน 15,000	101	24.3%

คุณลักษณะ	ความถี่ (n)	ร้อยละ
รายได้: 15,001–30,000	131	31.6%
รายได้: 30,001–50,000	108	26.0%
รายได้: มากกว่า 50,000	75	18.1%

การแจกแจงของตัวแปรทั้งสามมิติ

ลักษณะของตัวแปรตามทั้งสามมิติ ประกอบด้วย ภาวะหนี้เกินตัว การค้างชำระหนี้ และการรีไฟแนนซ์หนี้ นำเสนอผ่านการแจกแจงความถี่ในตารางที่ 3 เพื่อให้เห็นการกระจายตัวของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละระดับของมาตรวัด ไคเคิร์ทตัวหาระดับ

ตารางที่ 3 การแจกแจงของตัวแปรตามทั้งสามมิติ

ตัวแปรตาม	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 4	ระดับ 5	Mean	SD
<i>OVERDEBT</i>	89 (21.4)	91 (21.9)	142 (34.2)	81 (19.5)	12 (2.9)	2.605	1.111
<i>DELAYPAY</i>	243 (58.6)	92 (22.2)	58 (14.0)	19 (4.6)	3 (0.7)	1.667	0.930
<i>REFINANCE</i>	237 (57.1)	73 (17.6)	74 (17.8)	27 (6.5)	4 (1.0)	1.766	1.022

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บคือร้อยละ; ระดับ 1–5 คือมาตรวัดไคเคิร์ท ที่มา: จากการคำนวณ

แบบจำลองและวิธีการศึกษา

เนื่องจากตัวแปรตามทั้งสามเป็นข้อมูลเชิงอันดับที่วัดด้วยมาตรวัดไคเคิร์ท 5 ระดับ ค่าของตัวแปรมีลำดับที่เปรียบเทียบกันได้ ($1 < 2 < 3 < 4 < 5$) แต่ไม่สามารถยืนยันได้ว่าระยะห่างระหว่างแต่ละระดับเท่ากัน เช่น ระยะห่างของ 1 กับ 2 อาจไม่เท่ากับระยะห่างระหว่าง 4 กับ 5 ดังนั้น การใช้แบบจำลอง Ordinary Least Squares จึงไม่เหมาะสมเพราะตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าตัวแปรตามเป็นข้อมูลต่อเนื่อง (Continuous) และอาจให้ค่าพยากรณ์นอกช่วงวัด (1 - 5) ขณะที่ Binary Logistic Regression ต้องยุบรวมระดับให้เหลือสองกลุ่มทำให้ข้อมูลลำดับสูญหายและ Multinomial Logistic Regression ไม่คำนึงลำดับข้อมูลการศึกษาจึงเลือกใช้แบบจำลอง Ordered Logistic Regression (Proportional Odds Model) ซึ่งรักษาข้อมูลด้านลำดับไว้ครบถ้วนโดยไม่ต้องสมมติว่าระยะห่างระหว่างอันดับเท่ากัน ให้ค่าพยากรณ์อยู่ในช่วงความน่าจะเป็น (0 - 1) คำนึงถึงลำดับข้อมูลในการประมาณค่าพารามิเตอร์ และสามารถใช้ค่า Threshold Parameter (α_j) เพื่อแยกระดับที่ต่างกัน (Long&Freese,2014;Wooldridge,2019) แบบจำลองแสดงความน่าจะเป็นสะสม (Cumulative Probability) ที่ตัวแปรตามจะอยู่ในระดับ j หรือต่ำกว่า ผ่านฟังก์ชัน Cumulative Logit ดังนี้

$$\text{logit}[P(Y_i \leq j)] = \alpha_j - (\beta_1 \text{Sex}_i + \beta_2 \text{Age}_i + \beta_3 \text{Edu}_{\text{bachelor}_i} + \beta_4 \text{Edu}_{\text{postgrad}_i} + \beta_5 \text{Income}_i + \beta_6 \text{Job}_{\text{gov}_i} + \beta_7 \text{Job}_{\text{private}_i} + \beta_8 \text{Job}_{\text{state}_i} + \beta_9 \text{IMRBUY}_{r_i} + \beta_{10} \text{SAVEGOAL}_i)$$

โดย $j = 1, 2, 3, 4$

โดยที่ Y คือตัวแปรตามเชิงอันดับ 5 ระดับ (OVERDEBT, DELAYPAY หรือ REFINANCE) α_j คือค่าคงที่ตัดแกน (Threshold Parameters) สำหรับแต่ละระดับ j และ β_1 ถึง β_{10} คือสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ ค่าสัมประสิทธิ์ที่เป็นบวกหมายความว่าตัวแปรนั้นสัมพันธ์กับความน่าจะเป็นที่ตัวแปรตามจะอยู่ในระดับที่สูงขึ้น และค่าลบหมายถึงสัมพันธ์กับระดับที่ต่ำลง การประมาณค่าพารามิเตอร์ใช้วิธี Maximum Likelihood Estimation ผ่านฟังก์ชัน polr() ในแพ็คเกจ MASS ของโปรแกรม R

การตรวจสอบข้อสมมติเส้นขนาน (Parallel Lines) ด้วย Brant Test พบว่า DELAYPAY และ REFINANCE เป็นไปตามข้อสมมติ ($p = 1.00$) ส่วน OVERDEBT มีการละเมิดเล็กน้อย ($p = 0.04$) ซึ่งเกิดจากจำนวนข้อสังเกตในบางเซลล์การจำแนกไม่เพียงพอ แต่ยังคงอยู่ในระดับที่ยอมรับได้และไม่กระทบต่อการตีความ นอกจากนี้การตรวจสอบภาวะร่วมเส้นตรง (Multicollinearity) ด้วย Variance Inflation Factor พบว่าค่าเฉลี่ย VIF เท่ากับ 1.38 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์จึงไม่พบปัญหา

ผลการวิจัย

จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 415 ราย ผลการวิเคราะห์ลักษณะประชากรและเศรษฐกิจสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 58.8 และเพศชายมีร้อยละ 41.2 ด้านระดับการศึกษากลุ่มที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 50.1 รองลงมาคือกลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีร้อยละ 26.7 และกลุ่มที่มีระดับศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรีมีร้อยละ 23.1 ตามลำดับ ด้านอาชีพกลุ่มภาครัฐบาลคิดเป็นร้อยละ 41.4 รองลงมาคือกลุ่มภาคเอกชนมีร้อยละ 23.1 กลุ่มภาครัฐวิสาหกิจมีร้อยละ 20.0 และกลุ่มไม่มีเงินเดือนประจำมีร้อยละ 15.4 ตามลำดับ ในด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือนกลุ่มที่มีรายได้ 15,001 – 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.6 รองลงมาคือกลุ่มที่มีรายได้ 30,001 – 50,000 มีร้อยละ 26.0 กลุ่มที่มีรายได้ไม่เกิน 15,000 บาทมีร้อยละ 24.3 และกลุ่มที่มีรายได้มากกว่า 50,001 บาทมีร้อยละ 18.1 ตามลำดับ

การประมาณค่าสัมประสิทธิ์แบบจำลอง Ordered Logistic Regression

ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ของแบบจำลอง Ordered Logistic Regression ทั้งสามแบบจำลอง แสดงในตารางที่ 4 โดยแสดงค่าสัมประสิทธิ์ ค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐาน และระดับนัยสำคัญของตัวแปรอิสระแต่ละตัวรวมถึงค่า Pseudo R^2 และ AIC เพื่อประเมินความเหมาะสมของแบบจำลอง

ตารางที่ 4 ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์แบบจำลอง Ordered Logistic Regression

ตัวแปร	แบบจำลองที่ 1	แบบจำลองที่ 2	แบบจำลองที่ 3
	OVERDEBT	DELAYPAY	REFINANCE
เพศชาย (SEX)	0.622*** (0.191)	0.410* (0.215)	0.666*** (0.210)
อายุ (AGE)	-0.056 (0.102)	-0.075 (0.117)	0.042 (0.112)
ปริญญาตรี (EDU_bachelor)	-0.252	-0.548*	-0.656**

ตัวแปร	แบบจำลองที่ 1	แบบจำลองที่ 2	แบบจำลองที่ 3
	OVERDEBT	DELAYPAY	REFINANCE
	(0.268)	(0.286)	(0.286)
สูงกว่าปริญญาตรี (EDU_postgrad)	-0.081 (0.353)	-1.022** (0.415)	-0.516 (0.394)
รายได้ (INCOME)	-0.135 (0.115)	-0.148 (0.132)	-0.160 (0.128)
ภาครัฐ (JOB_gov)	0.265 (0.294)	0.026 (0.317)	0.244 (0.320)
ภาคเอกชน (JOB_private)	0.176 (0.299)	-0.779** (0.332)	-0.455 (0.331)
รัฐวิสาหกิจ (JOB_state)	0.268 (0.317)	-0.369 (0.355)	0.162 (0.348)
พฤติกรรมการซื้อตามอารมณ์ (IMRBUY_r)	-0.075 (0.091)	-0.444*** (0.104)	-0.162 (0.102)
การออมตามเป้าหมาย (SAVEGOAL)	-0.654*** (0.109)	-0.547*** (0.121)	-0.635*** (0.118)
Pseudo R ²	0.1688	0.2510	0.1886
AIC	1065.16	747.34	842.20
N	415	415	415

หมายเหตุ: ค่าในตารางคือสัมประสิทธิ์ (β) ค่าในวงเล็บคือค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE); * $p < 0.10$; ** $p < 0.05$; *** $p < 0.01$; แบบจำลองที่ 1 = OVERDEBT, แบบจำลองที่ 2 = DELAYPAY, แบบจำลองที่ 3 = REFINANCE; กลุ่มฐาน: EDU = ต่ำกว่าปริญญาตรี, JOB = ไม่มีเงินเดือนประจำ; IMRBUY_r = ปรับมาตรงวัดย้อนกลับ (ค่าสูง = วินัยสูง)

เมื่อพิจารณาความเหมาะสมของแบบจำลอง แบบจำลองที่ 2 (DELAYPAY) มีค่า Pseudo R² สูงที่สุด (0.2510) และ AIC ต่ำที่สุด (747.34) รองลงมาคือแบบจำลองที่ 3 (REFINANCE) และแบบจำลองที่ 1 (OVERDEBT) ตามลำดับ สะท้อนว่าชุดตัวแปรอธิบายการค้างชำระหนี้ได้ดีกว่ามิติอื่น

แบบจำลองที่ 1 (OVERDEBT) พบว่า เพศชายมีสัมประสิทธิ์เป็นบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($\beta = 0.622$, $p < 0.01$) ขณะที่ตัวแปรพฤติกรรมการออมตามเป้าหมาย มีสัมประสิทธิ์เป็นลบและมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ($\beta = -0.654$) ส่วนพฤติกรรมการซื้อตามอารมณ์ไม่พบนัยสำคัญ

แบบจำลองที่ 2 (DELAYPAY) ซึ่งมีค่า Pseudo R² สูงสุด (0.2510) พบว่า การซื้อสินค้าตามอารมณ์มีสัมประสิทธิ์เป็นลบและมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ($\beta = -0.444$) แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงลบกับปัญหาการค้างชำระเมื่อพิจารณามาตรวัดย้อนกลับของตัวแปรนี้

แบบจำลองที่ 3 (REFINANCE) มีเฉพาะพฤติกรรมการออมตามเป้าหมาย ($\beta = -0.635$, $p < 0.01$) และ ตัวแปรเพศ ($\beta = 0.666$, $p < 0.01$) ที่มีนัยสำคัญ ส่วนตัวแปรควบคุมอื่น เช่น ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีนัยสำคัญเฉพาะในแบบจำลอง DELAYPAY ($\beta = -1.022$, $p < 0.05$) และอาชีพภาคเอกชนมีนัยสำคัญเชิงลบเฉพาะใน DELAYPAY เช่นกัน ($\beta = -0.779$, $p < 0.05$)

การวิเคราะห์ Odds Ratio

นอกเหนือจากค่าสัมประสิทธิ์ ตารางที่ 5 นำเสนอค่า Odds Ratio ซึ่งเป็นการแปลงค่าสัมประสิทธิ์ให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถตีความได้ว่า ตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีผลต่อความน่าจะเป็นของตัวแปรตามในระดับที่สูงขึ้นเล็กน้อยเพียงใด

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ Odds Ratio

ตัวแปร	แบบจำลองที่ 1	แบบจำลองที่ 2	แบบจำลองที่ 3
	<i>OVERDEBT</i>	<i>DELAYPAY</i>	<i>REFINANCE</i>
เพศชาย (SEX)	1.44* (0.314)	1.16 (0.276)	1.38 (0.324)
อายุ (AGE)	0.96 (0.367)	0.99 (0.401)	1.01 (0.423)
ปริญญาตรี (EDU_bachelor)	0.93 (0.304)	0.83 (0.260)	0.83 (0.253)
สูงกว่าปริญญาตรี (EDU_postgrad)	0.97 (0.375)	0.72 (0.281)	0.90 (0.342)
รายได้ (INCOME)	0.93 (0.291)	0.97 (0.316)	0.96 (0.321)
ภาครัฐ (JOB_gov)	0.97 (0.327)	1.02 (0.332)	1.01 (0.329)
ภาคเอกชน (JOB_private)	0.97 (0.339)	0.52* (0.186)	0.99 (0.339)
รัฐวิสาหกิจ (JOB_state)	0.97 (0.352)	1.02 (0.329)	1.01 (0.329)
พฤติกรรมการซื้อตามอารมณ์ (IMRBUY_r)	1.06 (0.084)	1.48*** (0.173)	1.09 (0.094)
การออมตามเป้าหมาย (SAVEGOAL)	0.71*** (0.059)	0.84** (0.071)	0.75*** (0.074)
N	415	415	415

หมายเหตุ: ค่าในตารางคือ Odds Ratio ค่าในวงเล็บคือค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE) ซึ่งประมาณจากช่วงความเชื่อมั่น 95% โดย SE

≈ (ขอบบน — ขอบล่าง) / 3.92; * p < 0.10; ** p < 0.05; *** p < 0.01

ในแบบจำลองที่ 3 (REFINANCE) เพศชายมี Odds Ratio เท่ากับ 1.38 (p < 0.10) หมายความว่า เพศชายมีโอกาสเสี่ยงที่จะมีการรีไฟแนนซ์หรือกู้เพิ่มสูงกว่าเพศหญิงประมาณ 1.38 เท่า ขณะที่การออมตามเป้าหมาย มี OR = 0.75 (p < 0.01) แสดงว่าเมื่อความสามารถในการออมเพิ่มขึ้น 1 ระดับ โอกาสที่จะอยู่ในระดับ REFINANCE ที่สูงกว่าจะลดลง 25%

ในแบบจำลอง DELAYPAY พฤติกรรมการซื้อตามอารมณ์ มี $OR = 1.48$ ($p < 0.01$) ซึ่งสอดคล้องกับค่าสัมประสิทธิ์ลบในตารางที่ 4 เพราะ พฤติกรรมการซื้อตามอารมณ์ถูกปรับมาตรงข้ามกลับ (ค่าสูง = วินัยสูง) ดังนั้น $OR > 1$ แสดงว่าวินัยการซื้อสูงขึ้น สัมพันธ์กับโอกาสค้างชำระที่ลดลง

การสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

พบว่าสมมติฐาน H1b, H2b และ H3b ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการออมตามเป้าหมายได้รับการสนับสนุนทุกข้อ โดยมีทิศทางเป็นลบตามที่คาดการณ์ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ในทุกแบบจำลอง

สมมติฐานด้านพฤติกรรมการซื้อตามอารมณ์ ได้รับการสนับสนุนเฉพาะกรณีของ DELAYPAY (H2a) เท่านั้น โดยมีทิศทางบวกกับปัญหาการค้างชำระ (เมื่อพิจารณาจาก $OR = 1.48$) ขณะที่ไม่พบหลักฐานสนับสนุนสำหรับภาวะหนี้เกินตัวและการรีไฟแนนซ์ แสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	ตัวแปร	ทิศทางที่คาดการณ์	β	p-value	สรุป
H1a	$IMRBUY_r \rightarrow OVERDEBT$	บวก	-0.075	0.410	ไม่ได้รับการสนับสนุน
H1b	$SAVEGOAL \rightarrow OVERDEBT$	ลบ	-0.654	0.000	ได้รับการสนับสนุน
H2a	$IMRBUY_r \rightarrow DELAYPAY$	บวก	-0.444	0.000	ได้รับการสนับสนุน
H2b	$SAVEGOAL \rightarrow DELAYPAY$	ลบ	-0.547	0.000	ได้รับการสนับสนุน
H3a	$IMRBUY_r \rightarrow REFINANCE$	บวก	-0.162	0.112	ไม่ได้รับการสนับสนุน
H3b	$SAVEGOAL \rightarrow REFINANCE$	ลบ	-0.635	0.000	ได้รับการสนับสนุน

หมายเหตุ: H1a, H2a, H3a = $IMRBUY_r$; H1b, H2b, H3b = $SAVEGOAL$; ทิศทางที่คาดการณ์อ้างอิงตามสมมติฐาน H1-H3

ที่มา: จากการคำนวณ

จากตารางสรุปผลสมมติฐานดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยเชิงพฤติกรรมมีอิทธิพลแตกต่างกันในแต่ละมิติของภาวะหนี้ และการออมตามเป้าหมายเป็นปัจจัยที่มีความสม่ำเสมอและแข็งแกร่งที่สุด

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ความสัมพันธ์เชิงลบของความสามารถในการออมตามเป้าหมายกับภาวะหนี้ทั้งสามมิติ สนับสนุนทฤษฎีการควบคุมตนเองของ Thaler และ Shefrin (1981) ที่อธิบายว่าเมื่อตัวตนนักวางแผน สามารถควบคุมตัวคนผู้กระทำได้บุคคลจะรักษาวินัยทางการเงินในระยะยาว สอดคล้องกับ Gathergood(2012) ที่พบว่าการควบคุมตนเองช่วยอธิบายความแตกต่างของภาวะหนี้แม้ควบคุมปัจจัยประชากรและเศรษฐกิจสังคมแล้วอย่างไรก็ตาม ควรพิจารณาปัญหาความสัมพันธ์ย้อนกลับ (Reverse Causality) เนื่องจากบุคคลที่มีหนี้ที่น้อยอยู่แล้วอาจออมได้ตามเป้าหมายได้ดีกว่าความสามารถในการออมจึงอาจเป็นผลของสถานะทางการเงินที่ดี มิใช่เพียงสาเหตุของหนี้ที่ต่ำด้วยข้อจำกัดของข้อมูลภาคตัดขวาง ผลที่ได้จึงควรตีความเป็นความสัมพันธ์มากกว่าความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

การที่การซื้อสินค้าตามอารมณ์แบบย้อนกลับมีความสัมพันธ์เฉพาะการค้างชำระหนี้แต่ไม่สัมพันธ์กับภาวะหนี้เกินตัว และการรีไฟแนนซ์ บ่งชี้ว่าพฤติกรรมการซื้อตามอารมณ์ส่งผลต่อปัญหาสภาพคล่องระยะสั้นมากกว่าสถานะหนี้สะสมระยะยาว สอดคล้องกับแนวคิด Present Bias ของ Laibson(1997) และข้อค้นพบของ Baumeister(2002) ที่ขาดการควบคุมตนเองในการซื้อมักนำไปสู่การใช้จ่ายเกินและปัญหาสภาพคล่องผลนี้ยังสนับสนุนข้อเสนอของ Bettiและคณะ(2007) และ D'Alessio & Lezzi (2013) ที่ว่าภาวะหนี้เกินตัวเป็นปรากฏการณ์หลายมิติซึ่งแต่ละมิติอาจถูกขับเคลื่อนด้วยปัจจัยที่ต่างกันจึงเป็นสาเหตุผลสนับสนุนการแยกวิเคราะห์ภาวะหนี้ออกเป็นสามมิติแทนการรวมเป็นมิติเดียว

เพศชายที่ความเสี่ยงด้านหนี้สูงกว่าในทุกมิติสอดคล้องกับวรรณกรรมด้านการเงินเชิงพฤติกรรมที่พบว่าชายมักรับความเสี่ยงทางการเงินที่สูงกว่าและมีแนวโน้มมั่นใจเกินจริงโดย Barber&Odean(2001) พบว่าเพศชายซื้อขายสินทรัพย์ทางการเงินน้อยกว่า ซึ่งสะท้อนความมั่นใจเกินจริงในการตัดสินใจทางการเงินส่วนผลที่ระดับการศึกษาสูงสัมพันธ์เชิงลบกับการค้างชำระหนี้และการรีไฟแนนซ์บ่งชี้ว่าการศึกษอาจช่วยเสริมความรู้ทางการเงินและความสามารถในการบริหารจัดการหนี้ สอดคล้องกับความเชื่อมโยงระหว่างความทางการเงินกับการบริการหนี้ที่ Gathergood(2012) รายงานไว้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในเชิงนโยบายผลของการออมได้ตามเป้าหมายสัมพันธ์เชิงลบกับภาวะหนี้ทุกมิติชี้ว่าการส่งเสริมวินัยทางการออมอาจเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการลดความเสี่ยงด้านหนี้ เช่น การออมเงินแบบหักอัตโนมัติในเงินเดือนหรือการกำหนดเป้าหมายการออมในรูปสัญญาการออม นอกจากนี้ การออกแบบโปรแกรมความรู้ทางการเงินอาจต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างเพศและเนื่องจากปัจจัยที่ซับซ้อนแต่ละมิติแตกต่างกัน การแทรกแซงควรแยกระหว่างปัญหาสภาพคล่องระยะสั้นกับปัญหานี้ระยะยาว อย่างไรก็ตามเนื่องจากยังไม่สามารถยืนยันความสัมพันธ์เชิงสาเหตุได้ข้อเสนอเหล่านี้จึงควรผ่านการนำร่องและประเมินด้วยการทดลองแบบสุ่มหรือวิธีกึ่งทดลองก่อนขยายผล

การศึกษามีข้อจำกัดสำคัญที่ควรพิจารณา ได้แก่ การวัดตัวแปรตามอาศัยการประเมินตนเองซึ่งอาจมีความคลาดเคลื่อนและอคติจากการรายงานตนเองแบบจำลองยังควบคุมตัวแปรได้จำกัด (เช่น ยอดหนี้คงค้าง อัตราดอกเบี้ยจริง สถานภาพสมรส จำนวนผู้พึ่งพิง) ซึ่งอาจนำไปสู่ความลำเอียงจากตัวแปรที่ถูกละเว้น ข้อมูลภาคตัวขวงมีข้อจำกัดด้านความสัมพันธ์ ย้อนกลับและภาวะภายในและการสุ่มแบบสะดวกทำให้กลุ่มตัวอย่างอาจไม่เป็นตัวแทนของประชากรทั้งจังหวัด การวิจัยในอนาคตจึงควรใช้ข้อมูลตามช่วงเวลา วิธีตัวแปรเครื่องมือหรือการออกแบบกึ่งทดลองเพิ่มเติมตัวชี้วัดเชิงปริมาณและตัวแปรพฤติกรรมอื่น และขยายพื้นที่ศึกษาเพื่อเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงผล

เอกสารอ้างอิง

- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566). รายงานสถานการณ์หนี้ครัวเรือนไทย. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2568, จาก https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/our-roles/monetary-policy/mpc-publication/monetary-policy-report/mpr-box/MPR_2566_Q4_BOX4.pdf
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2567). รายงานการติดตามเสถียรภาพระบบการเงินไทยปี2567. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2568, จาก https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/reports/financial-stability-report/FS_Review_2024.pdf
- สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่. (2567). รายงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2567. เชียงใหม่: สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2568 จาก https://chiangmai.nso.go.th/images/2025/SPB2567-50-%2008-11-67_compressed.pdf
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2568, จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2024/20240508082744_74896.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). ภาวะสังคมไทยไตรมาสสามปี2567. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2568, จาก https://www.nesdc.go.th/wordpress/wpcontent/uploads/2025/06/article_20241125114619.pdf
- Achtziger, A., Hubert, M., Kenning, P., Raab, G., & Reisch, L. (2015). Debt out of control: The links among self-control, compulsive buying, and real debt. *Journal of Economic Psychology*, 49, 141-149.
- Barber, B. M., & Odean, T. (2001). Boys will be boys: Gender, overconfidence, and common stock investment. *The Quarterly Journal of Economics*, 116(1), 261-292.
- Baumeister, R. F. (2002). Yielding to temptation: Self-control failure, impulsive purchasing, and consumer behavior. *Journal of Consumer Research*, 28(4), 670-676.
- Betti, G., Dourmachin, N., Rossi, M., & Yin, Y. P. (2007). Consumer over-indebtedness in the EU: Measurement and characteristics. *Journal of Economic Studies*, 34(2), 136-156.
- D'Alessio, G., & Iezzi, S. (2013). Household over-indebtedness: Definition and measurement with Italian data. *Bank of Italy Occasional Papers*, 149.
- Duygan-Bump, B., & Grant, C. (2009). Household debt repayment behaviour: What role do institutions play? *Economic Policy*, 24(57), 107-140.
- Friedman, M. (1957). *A theory of the consumption function*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Gathergood, J. (2012). Self-control, financial literacy and consumer over-indebtedness. *Journal of Economic Psychology*, 33(3), 590-602.
- Keese, M. (2012). Who feels constrained by high debt burdens? Subjective vs. objective measures of household debt. *Journal of Economic Psychology*, 33(1), 125-141.
- Laibson, D. (1997). Golden eggs and hyperbolic discounting. *The Quarterly Journal of Economics*, 112(2), 443-477.
- Long, J. S., & Freese, J. (2014). *Regression models for categorical dependent variables using Stata* (3rd ed.). College Station, TX: Stata Press.
- Modigliani, F., & Brumberg, R. (1954). Utility analysis and the consumption function. In K. K. Kurihara (Ed.), *Post-Keynesian economics* (pp. 388-436). New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Norvilitis, J. M., Merwin, M. M., Osberg, T. M., Roehling, P. V., Young, P., & Kamas, M. M. (2006). Personality factors, money attitudes, financial knowledge, and credit-card debt in college students. *Journal of Applied Social Psychology*, 36(6), 1395-1413.
- O'Donoghue, T., & Rabin, M. (1999). Doing it now or later. *American Economic Review*, 89(1), 103-124.

- Tangney, J. P., Baumeister, R. F., & Boone, A. L. (2004). High self-control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success. *Journal of Personality*, 72(2), 271-324.
- Thaler, R. H., & Shefrin, H. M. (1981). An economic theory of self-control. *Journal of Political Economy*, 89(2), 392-406.
- Verplanken, B., & Herabadi, A. (2001). Individual differences in impulse buying tendency: Feeling and no thinking. *European Journal of Personality*, 15(S1), S71-S83.
- Wooldridge, J. M. (2019). *Introductory econometrics: A modern approach* (7th ed.). Boston, MA: Cengage Learning.